

Foto: Siv Bergenek

Här stod Lidhults gamla kyrka

Lidhults gamla kyrka i Ljungby pastorat revs 1879 men återuppstod 1950 som kapell i Tylösand. Korset på Lidhults gamla kyrkogård mar-

kerar platsen för den äldre kyrkans kor. Understensättningen finns ett gravkor. Läs mer om denna kyrkoflyttning på sidorna 14-16.

DIS-Småland – Regionförening till Föreningen DIS – Föreningen för datorhjälp i släktforskningen.
 Verksamhetsområde: Jönköpings (F), Kronobergs (G) och Kalmar (H) län.
 Hemsida: www.dis-smaland.se

Styrelse

Eva Gröön	Skälsbäck Norrgården 107	579 94 Fagerhult	070-961 04 00	ordforande@dis-smaland.se	ordförande
Leif Berglund	Örngatan 11	561 33 Huskvarna	036-13 07 97	leifbhva@gmail.com	ledamot, vice ordf
Börje Jönsson	Klosterstigen 9	575 37 Eksjö	070-863 12 17	borje.jn@gmail.com	ledamot, kassör
Donald Freij	Hjälshammar Sjögård	331 44 Värnamo	070-278 08 85	donald@freij.se	ledamot
Arne Johansson	Södra Storgatan 29 D	598 71 Södra Vi	076-108 00 29	webmaster@dis-smaland.se	ledamot
Christel Mörk	Kalendervägen 11	352 60 Växjö	0708-71 94 23	christel.mork@bredband.net	ledamot
Tommy Nilson	Backgatan 5	575 35 Eksjö	070-303 17 32	tommy@betoni.se	ledamot
Rune Elofsson	Norra Storgatan 44 A	575 32 Eksjö	0381-129 94	runehalvard444@gmail.com	suppleant, sekreterare
Mats Eriksson	Myrliden 10	565 32 Mullsjö	0734-02 15 75	mats@meron.se	suppleant
Cecilia von Hauswolff	Övertorp 5	590 95 Loftahammar	0709-94 80 94	cecilia.von.hauswolff@gmail.com	suppleant

Funktionärer

Börje Jönsson	Klosterstigen 9	575 37 Eksjö	070-863 12 17	borje.jn@gmail.com	fadder, utbildare
Tommy Nilson	Backgatan 5	575 35 Eksjö	070-303 17 32	tommy@betoni.se	fadder, utbildare
Eva Gröön	Skälsbäck Norrgården 107	579 94 Fagerhult	070-961 04 00	ordforande@dis-smaland.se	utbildare
Rune Elofsson	Norra Storgatan 44 A	575 32 Eksjö	0381-129 94	runehalvard444@gmail.com	disposombud, utbildare
Leif Berglund	Örngatan 11	561 33 Huskvarna	036-13 07 97	leifbhva@gmail.com	fadder, utbildare
Donald Freij	Hjälshammar Sjögård	331 44 Värnamo	070-278 08 85	donald@freij.se	disbytombud, utbildare
Arne Johansson	Södra Storgatan 29 D	598 71 Södra Vi	076-108 00 29	webmaster@dis-smaland.se	fadder, webmaster
Eva Johansson	Knotavägen 2	723 52 Västerås	070-55 35 448	eva@evagun.se	redaktör

SmåDisigt – Medlemsblad för DIS-Småland
 Redaktör: **Eva Johansson – eva@evagun.se**

I redaktionskommittén ingår även:
Viola Ek, Furuby – vek9@icloud.com
Egon Burman, Växjö – egon35@live.se

ISSN 1650-3066 Upplaga 1500 ex – 4 nummer/år.
 Tryckeri: Lindströms Tryckeri i Alvesta AB.
 Ansvarig utgivare: Föreningens ordförande.

Manus sänds till redaktören, som förbehåller sig rätten att redigera artiklar som kommer till användning. Författarna får möjlighet att granska sitt redigerade material före tryckning. Citat ur SmåDisigt får göras om källan anges. För återgivande av signerade artiklar samt illustrationer krävs tillstånd av författaren/illustratören/fotografen.

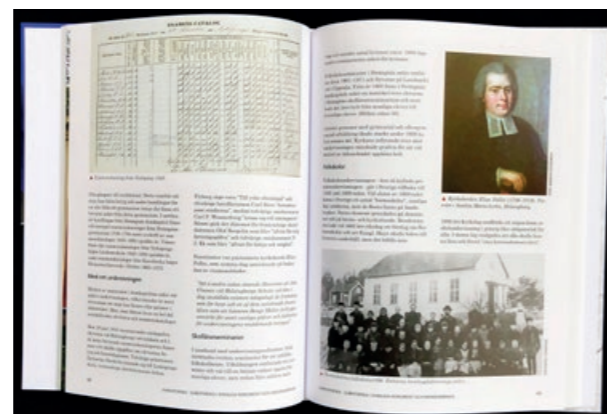
Bidra gärna med material till SmåDisigt samt föreslå frågor att behandla i kommande nummer. Hjälps också till att värva medlemmar till DIS och DIS-Småland. Vi vill gärna bli ännu fler i vår lokalförening.

Medlemsavgift
DIS 190 SEK + DIS-Småland 90 SEK
Plusgiro 140 33-5 Föreningen DIS
Bankgiro 5791-8690 Föreningen DIS
Organisationsnummer 82 70 01-1029

Adressändringar sänds till
Föreningen DIS
Gamla Linköping, 582 46 LINKÖPING
E-post: dis@dis.se

Innehållsförteckning

- Lidhults gamla kyrka - sid 1
- Styrelse, funktionärer mm – sid 2
- Kallelse till årsmötet – sid 3
- Föreningsinformation – sid 4
- Ordförandens spalter - sid 5
- Agneta Aglert: Två soldater i Småland – sid 6
- Eva Johansson: Sjukhusarkiv mm – sid 9
- Eva Johansson: Fängelsearkiv – sid 10
- Siv Bergenek: Lidhults gamla kyrka - sid 14
- Ny bok om brott och straff- sid 19
- God Jul!

I det här numret berättar vi om två nya handböcker från Sveriges Släktforskarförbund, se sidorna 13 och 17.

Kallelse till DIS-Smålands årsmöte

Tid: Lördag den 20 mars 2021

Digitalt via Zoom

Anmälan

Anmälan krävs, **senast den 13 mars 2021**. Länk till mötet skickas senast fredagen den 19 mars till dem som anmält sig.

Anmälan görs till Börje Jönsson på e-post borje.jn@gmail.com. Ange ditt namn, medlemsnummer och mailadress.

Program

- 11.00 – 12.00 Föredrag (föredragshållare meddelas senare)
- 12.00 – 13.00 Avbrott för lunch
- 12.30 – 13.00 Öppnar vi Zoom för inläpp till årsmötesförhandlingarna
- 13.15 Årsmötesförhandlingar

Motioner

OBS! Enligt stadgarna skall eventuella motioner vara styrelsen tillhanda **senast den 15 december**.

Motionerna kan skickas med e-post till ordforande@dis-smaland.se

Handlingar

Årsmöteshandlingar skickas till alla medlemmar via e-post i månads-skiftet februari/mars.

Zoom

Information om Zoom: <https://www.dis.se/zoom-intro>

Välkomna! – Styrelsen

Sveriges Släktforskarförbunds årsmöte

Hösten började med att Släktforskarförbundet höll sitt årsmöte via Zoom. För att vi skulle kunna "öva" hade man lagt föredragen lördagen före själva årsmötet. Detta fungerade utmärkt.

På årsmötet hade man problem med ljudet i början. Kansliets personal satt för nära varandra på kontoret så det blev en fruktansvärd rundgång. Men det löste sig efter ett tag.

Om själva årsmötet är det inte mycket att säga. Det avverkades rätt raskt och inga diskussioner uppstod. Att rösta via Zoom fungerade utmärkt. Man tryckte på knappen för ja och rösträkna fick snabbt upp antal för hur många som röstat och hur många av dessa som röstade ja.

Skicka in till Disbyt

Du har väl inte missat att skicka in din släktforskning till Disbyt? Databasen som bygger på släktforskarnas material. Oavsett vilket program du använder kan du skicka in ditt material. Detta bör du göra minst en gång om året, gärna oftare. Vänta inte tills du blir färdig, för det blir vi aldrig.

Skickar du in ditt material får du en förteckning över vilka andra som forskar på samma personer som du. Du får möjlighet att klättra i Disbyt-trädet. Ju fler som skickar in desto fler träffar får vi. Tänk bara på att detta är en sekundär källa. Du behöver inte sortera. Disbyt tar bara med uppgifter som är äldre än 100 år, eller avlidna som varit döda i 25 år.

Vad kommer med i Disbyt? Namn, yrke och familjelänkar. Datum, ort och källa följer med för händelser som född, gift och död.

Har du Disgen gör du ett Disbyt-utdrag, har du ett annat program gör du en gedcom-fil. Skicka filen sen till närmsta Disbyt-ombud. Hos oss är det Donald Freij som är ombud, donald@freij.se

Föreningen DIS videokanal

Missa inte alla filmer som finns på föreningen DIS videokanal. Det finns föredrag, instruktionsfilmer, intervju med mera. Innehållet fortsätter växa vartefter nya filmer skapas. Särskilt intressanta är filmerna om Disbyt.

Däremot var det diskussioner om det virusangrepp som Släktforskarförbundet varit utsatt för. Ett riktigt elakt virus hade fått fäste i samtliga servrar och alla filer blev krypterade. För att få dem upplåsta igen krävdes förbundet på en lösensumma. Man tog beslutet att inte betala utan att återskapa alla filerna igen. Detta arbete kommer att ta tid, framför allt måste hela ekonomin köras om.

Detta har lärt förbundet och alla oss andra att tänka till en extra gång var vi har våra backuper.

Eva Gröön
ordforande@dis-smaland.se

Program för 2021

Ja, vad vill du att vi ska ha för program? Vi behöver din hjälp. Då det nog inte är möjligt att ha fysiska möten under våren behöver vi tänka om. Ska vi ha tematräffar som under hösten, vad skall de innehålla i sådana fall? Köra samma igen eller gå djupare in i varje tema? Eller finns det nya ämnen?

Ska vi ha några kurser? Vad skall de innehålla? Kartor, Disgen, utskrifter och så vidare? Skall det vara självstudier eller gemensamma möten över Zoom?

Skall vi ha medlemsmöten där vi diskuterar gemensamma frågor, eventuellt inskickade i förväg?

Vi behöver verkligen din hjälp, skicka in dina förslag till ordforande@dis-smaland.se

Digitala släktforskardagen

I stället för de inställda Släktforskardagarna i Skövde anordnade Genealogiska Föreningen, DIS, Föreningen för Smedsläktsforskning, Judiska släktforskningsföreningen i Sverige, Svenska Släktakademins Sällskap och Vallonättlingar en digital konferens med många föredrag den 24 oktober.

Det blev en riktigt spännande dag med många bra föredrag. En del inspelade i förväg och andra gick direkt. De som anmält sig kan sedan lyssna på allt vi inte hann med under hela november månad.

Ordförandens spalter

Det är fortfarande konstiga tider. Överallt ser man överkorsade möten och evenemang. "Inställt tills vidare". Frågan dyker upp, ska vi aldrig kunna mötas igen, sitta ner och hjälpas åt med knepiga frågor. Gå på kurser och lyssna på föredrag.

Ett tag kändes det rätt hopplöst, luften gick ur oss liksom. Men så började några föreningar att sända digitalt, så frågan kom upp hos oss också, skulle vi kunna? Klarade vi tekniken? Klarade medlemmarna tekniken?

Klart vi kan, klart medlemmarna kan. Det är ju inte värre än att vi hjälps åt. Så därför satte Tommy ihop ett digert temaprogram för torsdagarna under hösten. Det är många som deltar och uppskattar hans genomgångar av de olika teman.

Vad ska vi göra under våren? Hör av dig till oss om vad du vill att vi ska ha för teman, kurser eller annat under våren. Även våra styrelsemöten sker numera över Zoom. Det fungerar väldigt bra, och är mycket effektivt men fy så tråkigt att inte kunna träffas och prata med var och en direkt. Jag saknar verkligen det där korridorsnacket som man alltid har annars.

Digitala föredrag

Hösten har annars bestått av en massa digitala möten, utbudet har ju varit mycket större än ett normalt år. Så många föredrag jag har lyssnat på, roliga intressanta och mycket lärorika. Kanske lite för många för familjen började planera saker utan mig. "Hon sitter ju ändå bara och lyssnar på något föredrag." Och visst har det varit många: FFT-live, Digitala Släktforskardagen, Sveriges Släktforskarförbunds årsmöte, med föredrag veckan innan, funktionärsträff i DIS, DIS-Smålands tematräffar är ju några.

Men lite annat har jag väl också hunnit med under sommaren och hösten. Min man bestämde sig för att ta pension samtidigt som pandemin bröt ut, så det har varit ett år av anpassning kan man säga. Det fungerar ju inte riktigt att leva som om det är lördag och söndag alla dagar i veckan. Men "vi" har bytt panel och fönster på nästan hela huset. Kan man inte resa någonstans får man hitta på annat

och detta har vi skjutit upp i så många år att jag inte vill tänka på det. Men nu har huset fått sin gamla panel och färg som det var när huset byggdes cirka 1850.

Nackdelen med att måla och göra fint är att nu ser man att ladugården och uthusen skulle också behöva lite omsorg. Men det får bli ett annat år. Nästa projekt är en ny entré, det ser jag fram emot. Ska bli så skönt att ha plats för ytterkläder.

Släktbrev

Jag skrev ju förra gången att jag har många album och brev från min mammas släkt. Och äntligen har jag börjat med att scanna alla dessa brev. Men det tar tid för jag måste läsa alla innan jag scannar. Eftersom mina föräldrar flyttade till Täby utanför Stockholm och alla släktingar var kvar i Helsingborg så finns det många brev. Att ringa var för dyrt, för mycket pengar fanns det inte. Det är spännande då jag har fått breven som mamma skrev till mormor och mina mostrar och ibland mammas papper fanns deras brev.

Mamma sa alltid att brev fick man inte slänga, vilket jag är mycket tacksam för idag. Det är som att träffa mormor och mina mostrar på nytt fast nu som vuxen, saker som de sa eller gjorde får ett helt annat perspektiv.

Även från pappas sida finns det mycket brev kvar. Han var stammis i Ljungbyhed och senare läste han i Göteborg. Och det var genom brev man höll kontakten. Lite lustigt är det när de skriver att "jag ska gå till brevlådan nu så det kommer med vid tömningen kl 17 och så har du det imorgon". Inte många gånger som brev bara tagit några timmar att skicka.

I detta nummer får ni kallelsen till årsmötet i mars. Vi vill inte chansa så det blir digitalt. Dock inte via mail denna gången. Nu har vi längre tid att förbereda oss så vi hoppas att det ska bli ett bra möte där alla har möjlighet att göra sin röst hörd både genom att rösta och genom att kunna framföra sina åsikter. Det var ju det som var felet förra året att det fanns inte möjlighet till dialog.

Var rädda om er och följ Folkhälsomyndighetens rekommendationer. Särskilt viktigt nu när det ökar igen.

Eva Gröön
ordforande@dis-smaland.se

Två soldater i Småland

Den här lilla släktrönikan tar sin början under mitten av 1700-talet. Min soldatsläkt är stor och har många förgreningar.

I min soldatsläkt finns bland andra tre generationer soldater från Högsby. Här berättar jag om två av dessa, far och son som båda deltog i krig under 1700- och 1800-talen.

Nils Ekeroth

Nils Persson föddes den 29 juli 1743. Precis som sin far Per Hielm tog Nils värvning vid 19 års ålder. Han blev soldat Nils Ekeroth i Ekeby rote i Högsby socken och han är min mormors farfars farfars far. Han tycks redan ha varit gift, hustrun var Ingeborg Jonsdotter, född 1744.

I fredstid kommenderades soldaterna ofta till tjänstgöring runt om i landet, till exempel vid fästningar och byggen. Nils var inget undantag och redan året efter värvningen, alltså 1763, blev han kommenderad till garnisonen i Kalmar. Kanske gick han vakt på Kalmar slott, som vid det laget ska ha varit en ganska förfallen fästning.

Det blev fler fredskommenderingar för Nils genom åren. Informationen är knapphändig men några orter nämns i arkiven såsom Karlskrona och Skåne. Vid åtminstone två tillfällen, 1786 och 1795, var han på läger på Bonnarps hed, en militär övnings- och lägerplats i västra Skåne inte långt från Helsingborg. Avståndet till Högsby är minst 15 mil och man kan ju tänka sig vilka strapatser det innebar för soldaterna att gå till fots dit och

tillbaka. Vandringarna måste ha varit olidliga och farliga på många sätt.

Slaget vid Hogland

Nils deltog i åtminstone ett krig, nämligen Gustav III:s ryska krig som utkämpades i Finland 1788–1790. I juli 1788 var han med och kämpade i slaget vid Hogland och sedan i slaget vid Svensksund.

Någonstans i vimlet fanns vår Nils men det är omöjligt att veta exakt hur hans krigserfarenheter såg ut. Han var inte båtsman så han deltog antagligen i striderna på land. Vid tiden för kriget var Nils i 45-årsåldern och alla barnen därhemma var lyckligtvis någorlunda uppvuxna och kunde hjälpa mor Ingeborg på torpet.

Först 1806 tog Nils avsked från armén. Då var han 63 år och hade tjänstgjort i 44 år. Vid den sista mönstringen var han inte med, då var han ”sjuk på sjukhuset”. Men det konstateras att han begärt avsked och att han anmäls till underhåll, det vill säga pension. Han dog 1819, vid 76 års ålder, och hade då varit änking efter Ingeborg i fem år.

Peter Roth

Nils och Ingeborg fick fem barn och nummer fyra var sonen Peter, född 1773. År 1797 gick Peter i fars och farfars fotspår och skrev in sig i den indelta armén. Han var 24 år, kom till Hammarby rote i hemsöcken Högsby och fick soldatnamnet Roth. Av alla soldater jag hittat hittills var Peter den som deltog i ojämförligt flest krig. Han var med i Sveriges (hittills) sista

Del av nya varvet till vänster och Rya nabbe till höger, 2014. Foto: Agneta Aglert.

väpnade konflikter i början på 1800-talet.

Bara ett par månader efter det att Peter blivit soldat fick han hustru i torpet. Han och Kajsa Persdotter gifte sig mitt i vintern, den 10 januari 1798. På julafton samma år föddes deras första barn, dottern Anna Kajsa.

Totalt fick Peter och Kajsa sex barn, men det skulle nog ha varit ett sjunde för i mars 1818 dog Kajsa i barnsövd. Peter hade förstås svårt att klara torp och barn på egen hand, inte minst med tanke på de återkommande mönstringarna då han var tvungen att vara hemifrån i månader. Följaktligen stod det inte på förrän han gifte om sig – i november 1818 stod bröllopet mellan honom och nio år yngre Eva Hemmingsdotter.

Deltog i fyra krig

Peters första kända krigserfarenhet var pommerska kriget 1805–1807. Det var i själva verket ett krig mot Frankrike och Napoleon, där flera länder ingått i en koalition på Storbritanniens initiativ. Kriget fördes mest på pommersk mark, därav benämningen.

Befälhavare från svenskt håll var kung Gustav IV Adolf och närmare 30 000 svenska soldater deltog. Striderna upphörde 1807 men freden slöts inte förrän 1810 och åren däremellan tillbringade många svenska och an-

dra soldater i fångenskap i Frankrike. De som överlevde återvände hem och återtog ibland sitt gamla torp och sin gamla befattning.

Peter överlevde och slapp troligen fångenskap. Härnäst skickades han till finska kriget 1808–1809. Det var ett krig mellan Sverige och Ryssland och det slutade med att Sverige förlorade Finland till Ryssland. Peter uppges ha deltagit i fälttåg både 1808 och 1809.

Bara några få år efter förlusten av Finland gick Sverige i krig mot Frankrike och Napoleon. Det var 1813–1814 och Peter var med förstas.

Man kan konstatera att kriget i Europa vid denna tid starkt påverkade utvecklingen i Norden. Det här kriget slutade med att Sverige erövrade Norge från Danmark. Norge slogs för sin självständighet och tillsatte en egen kung vilket förstås inte kunde accepteras från svenskt håll. Den svenska armén vände norrut från Frankrike, nu på fälttåg mot Norge. Härförare var den nyss utnämnde svenske kronprinsen Jean Baptiste Bernadotte.

De landsteg vid Rya nabbe på Hisingen i juli och gick sedan via Svinesund mot norska gränsen. De fick inte särskilt mycket motstånd och vid Rakkestads kyrka avfyrades Sveriges sista skott i krig. Norge hade därmed tvingats till union med Sverige.

Emån genom Högsby, 2010. Foto: Agneta Aglert.

Äldre vykort på Kalmar slott.

Ett lantligt Hisingen

Rya Nabbe ligger för övrigt mitt emot Nya varvet, på ett Hisingen som förstås var rena vischan vid denna tid före oljehamn och förorter. På nabben fanns en skans och andra militära byggnader för försvar av inloppet. Norr om nabben ligger Rödjan, eller Rya skog, mitt i oljehamnen som en oas. Skogen sägs vara Göteborgs främsta naturminne, en rest av en skogstyp som en gång täckte hela Hisingen. (Källa: *Lundby på Hisingen* av Folke Eriksson.)

Visst kan man se dem framför sig, de strids-trötta soldaterna som marscherar genom det lantliga Lundby, till fots, utan minsta spår-vagn att hoppa på och utan minsta närbutik att köpa mat i vid Kyrkbytorget. Bara skog och en och annan gård. Kanske passerade de gamla kyrkan, Putsegården och kyrkbyns inägor. Vidare norrut mil efter mil – Kungälv, Uddevalla, Strömstad...

Byggde kanal

Efter den förhållandevis lätta segern över norr-männen fick kanske Peter komma hem ett tag, men redan året därpå, 1815, fick han fredskom-mendering till Gränsö kanal utanför Västervik där han blev kvar i två år. Han var också vid

Göta kanal i flera omgångar – den byggdes mellan 1810 och 1832. Flera läger var han också på, i bland annat Skåne.

Sista tjänstgöringen tycks ha varit två och en halv månad i Norge – en riktigt lång resa året innan han begärde avsked 1822. I generalmönsterrullan står det: *"Får avsked med anmälan till underhåll, ådragit sig sjuklighet under krigsen samt bevistat fälttågen 1808, 1809, 1813 och 1814. Tjent mycket väl"*. En tap-per soldat, får man sannerligen säga.

Peter levde över 30 år efter avskedet och dog i januari 1853 vid 80 års ålder. Totalt blev han far till nio barn varav åtminstone fem levde till vuxen ålder. Femte barnet var skraddaren Nils Peter Roth (min mormors farfars far) och med honom blev soldatsläkten en skraddar-släkt.

Soldaterna och deras ättlingar forskar jag vidare på. Här finns stoff till en roman eller en historiebok – eller åtminstone fler historier som denna.

Agneta Aglert
agneta.aglert@papyrusinfor-
mation.se

Lundby gamla kyrka på Hisingen i Göteborg, 2015. Foto: Agneta Aglert.

Glöm inte sjukhusarkiven

Har du svårt att hitta en födelsenotis du söker? Finns den inte i församlingen där modern var skriven men du vet att barnet föddes där? Eller saknas födelsebok för rätt tid? Ett tips är då att söka efter en födelsebok på närmaste sjukhus.

Det som kan vara en hjälp för dig som släktforskar på 1900-talet är att flera av de digitaliserade sjukhusarkivens böcker sträcker sig en bra bit in i vår tid, till 1948 och 1949. Därför kan sjukhusets kyrkbok finnas tillgänglig men inte församlingens. Tar sista födelseboken slut 1928 i din församling kanske sjukhusets födelsebok går fram till 1948 i stället.

Dessutom kan det vara så att barn som fötts på sjukhus bara bokfördes som födda i den stad där BB låg, och inte i hemförsamlingen. Några bland de födda på till exempel Västerviks sjukhus på 1920-talet står i Sveriges dödbok som födda i Västerviks stad fast de hade föräldrarna i en av landsbygdsförsamlingarna, och trots att attest skickats hem till den församlingen.

I födelseböckerna finns det som regel (men inte alltid) inskrivet vilken församling barnet skulle vara skrivet i och då har nog en attest skickats till hemförsamlingens pastorsexpedition. Så de barn som föddes på sjukhus kan

vara inskrivna i två födelseböcker. Så kan det också vara för dem som dog på sjukhus.

Kyrkböcker från de större sjukhusen i Småland finns digitaliserade hos Arkiv Digital, i de flesta fall en bra bit in på 1940-talet.

Ett fåtal finns hos Riksarkivet men där har du även SCB-utdragen att tillgå från 15 sjukhus, lasarett och hospital i Småland. SCB-utdragen är en andrahandskälla men användbar när födelse- och dopbok saknas.

Eva Johansson

BB-avdelningen på Uddevalla lasarett den 20 juli 1949. Foto: Arne Andersson. Bildkälla: Bohusläns Museum.

Ny Begravda i Sverige

Snart kommer en ny version av databasen *Begravda i Sverige*. Den beräknas vara klar för utgivning under nästa år.

Det blir den tredje versionen. Den nuvarande är från 2012 och innehåller 6,4 miljoner poster från omkring 3 000 begravningsplatser i Sverige.

Databasen ges ut av Sveriges Släktforskarförbund och den är ett resultat av samarbete med kyrkogårdsförvaltningarna. I den nya versionen kommer många nya poster att läggas till, framför allt för att många har begravts sedan 2012 och att de flesta gravplatser nu finns i digitaliserade register ute i landet.

Släktforskare i sociala medier

Många av er använder Facebook för att hålla kontakt med släkt och vänner, inte minst med andra släktforskare. De allra flesta av oss hittar nog också någon emigrant i slakten och då kan det vara intressant att diskutera med andra släktforskare utomlands, framför allt i USA.

Men hur hittar jag dem? Den amerikanska uppdragsforskaren Katherine R Willson i Michigan har på sin hemsida en rad sammanställningar av släktforskarresurser i sociala medier. Mer information finns på hennes hemsida www.socialmediagenealogy.com

Hitta brottslingarna i fängelsearkiven

Människor som brutit mot samhällets normer lämnar mer spår efter sig i arkiven än de som varit skötsamma. Om dem som hamnade i fängelse kan vi få veta betydligt mycket mer än om dem som följde lagen.

Fängelsearkiv består av i huvudsak två delar när det gäller handlingar om fångar: journaler över fångarna samt kyrkböcker. Till dessa kan det finnas register. I en utförlig översikt på Riksarkivet kan vi i detalj läsa hur fångar fördelades på de svenska fängelserna och förändringar över tid från 1600-talet och framåt. Med hjälp av denna information kan personer hittas i arkiven.

Fångrulla, kyrkbok och register

I fängelsearkiven finns mycket att hämta för släktforskaren. Många arkivhandlingar från fängelser och andra straffinrättningar har digitaliserats av Arkiv Digital och flera finns också tillgängliga i Riksarkivets digitala forskarsal.

Fängelsernas liggare över fångar är uppdaterade i fångrullor, fångjournaler, mönsterrullor och kyrkböcker samt register till dessa. Fångrullorna och kyrkböckerna har den fylligaste informationen om fångens levnadsom-

ständigheter, brott och straff med mera.

I journalen förtecknades alla fångar i den ordning de inkom till anstalten. Varje fånge fick ett eget nummer som följde med under hela fängelsetiden. När fången frigivits eller dött kunde en ny fånge få överta numret. Dessutom fördes kyrkbok i varje fängelse. I kyrkboken antecknades en del uppgifter som inte finns i fångjournal och fångrulla, och vice versa.

Fångförteckningen är en kronologiskt ordnad dagbok över inkomna fångar. Här finns personuppgifter om fången, information om brottet och domen samt uppgift om fången frigivits eller förts vidare till annat fängelse. Det varierar hur utförlig informationen är, den kan vara ganska knapphändig.

För att hitta fången börjar vi sökningen i ett register som kan finnas i en separat volym eller i början av en volym. Registren är alfabetiskt ordnade. I dessa framgår fångens nummer och ibland vilken sida i fångrullan eller kyrkboken som fången har bokförts på. Med hjälp av fångens nummer kan vi hitta honom eller henne i fångrullan.

I vissa fängelsearkiv finns också förhörprotokoll. Det kan även finnas straffjournal där

Fångrulla vid		Fångens namn, förnamn, efternamn och tillnamn		Fångens ålder eller tillstånd		Fångens yrke eller beskäftighet		Fångens utbildning eller läroår	
Nummer	År	För- och efternamn, som förkortning utelämnas, eller förnamn, efternamn, titel, yrke eller beskäftighet	Ålder eller tillstånd	Yrke eller beskäftighet	Utbildning eller läroår	Övrigt	Övrigt	Övrigt	Övrigt
116	17	Sand, Johan Ernst	172 cm lång, ljus hår, blå ögon, rak näsa, ovalt ansikte och ordinär växt.	172 cm lång, ljus hår, blå ögon, rak näsa, ovalt ansikte och ordinär växt.	172 cm lång, ljus hår, blå ögon, rak näsa, ovalt ansikte och ordinär växt.	172 cm lång, ljus hår, blå ögon, rak näsa, ovalt ansikte och ordinär växt.	172 cm lång, ljus hår, blå ögon, rak näsa, ovalt ansikte och ordinär växt.	172 cm lång, ljus hår, blå ögon, rak näsa, ovalt ansikte och ordinär växt.	172 cm lång, ljus hår, blå ögon, rak näsa, ovalt ansikte och ordinär växt.

Fångrulla från kriminalvårdsanstalten i Växjö. Johan Ernst Sand från Åseda anlände den 1 juli 1914. Han hade dömts den 11 maj till två månaders fängelse för misshandel "å allmän väg" och 20 kronor i böter för fylleri. I domen står det också "I händelse av bristande bötestillgång, fängelse i två månader och fem dagar". Men böterna betalades den 2 juli så han frigavs den 1 september. Han var tidigare ostraffad och arbetade som åkare. Vi får också ett signalement på honom: 172 cm lång, ljus hår, blå ögon, rak näsa, ovalt ansikte och ordinär växt. Det var länsman Rosengren som hade gripit honom för misshandeln. Källa: Kriminalvårdsanstalten i Växjö (G) DIIIa:81 (1914), sidan 58. Bildkälla: Arkiv Digital.

straff som fången fått för förseelser under sin fängelsetid noterats.

Från arbetsinrättningarna finns arkiven också bevarade och de är upplagda på liknande sätt som fängelsernas arkiv. I Pionjärkärens arkivhandlingar är personuppgifterna summariska men i övriga mer utförliga.

Kyrkoarkiv

En viktig detalj att lägga på minnet är att Norrmalms kvinnofängelses arkiv inte är arkiverat som fängelsearkiv utan som kyrkoarkiv för en församling. Arkivet finns till stor del digitaliserat i Riksarkivets digitala forskarsal och hos Arkiv Digital men hos båda aktörerna ska man alltså söka i kyrkoarkiv/församling, inte under fängelsearkiv. Samma gäller för centralfängelset Långholmen, Stockholms läns- och straffängelse samt Stockholms stads rannsaktionsfängelse.

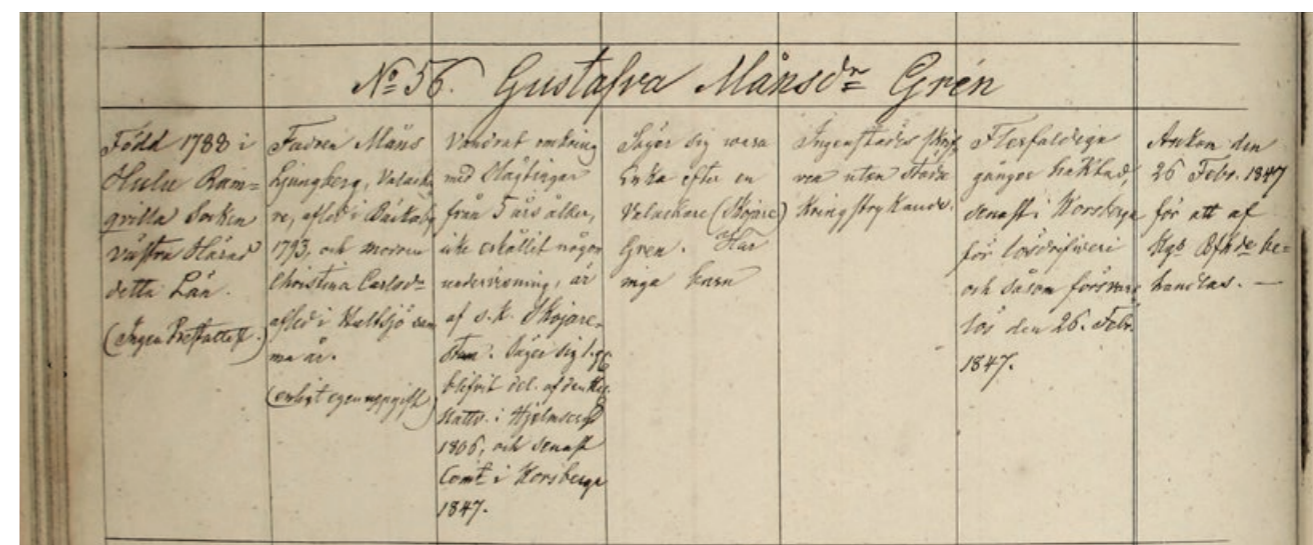
Kyrkböckerna från Norrmalms fängelse gäller för tidsperioden 1815–1896, med samma beteckningar som i vanliga kyrkoarkiv. I Norrmalms kyrkoarkiv finns även en serie församlingsböcker för kronofångarna i länsfängelset. De har register i början av boken.

Fotografier

På fängelserna började man tidigt använda kameran för att dokumentera en fånges utseende i stället för bara ett skrivet signalement. Detta gjordes vid frigivning och syftet var att lättare kunna känna igen fången om denna hamnade i klammeri med rättvisan igen. Flera av dessa fotografier har digitaliserats. I volymlistan heter de oftast fotografirulla.

På vissa fängelser togs dessa fotografier så tidigt som omkring 1860. När de tidiga fotografierna togs vid denna tid var det troligen första gången, och kanske enda, då dessa fångar blev fotograferade om de inte hamnade i fängelse på nytt. En del var redan till åren komna då de fotograferades och födda på 1700-talet.

I Riksarkivets digitala forskarsal finns en databas med avfotograferade fångjournaler för frigivna straffarbetsfångar under åren 1876–1925. I dessa fångjournaler finns ett fotografi på fången. Fångjournalen innehåller också uppgifter om fången, domen och tiden i fängelse. Hos Arkiv Digital finns också flera av dessa fotoförsedda fångjournaler för frigivna fångar.

Kyrkbok från Jönköpings fångvårdsanstalt. Den 26 februari 1847 anlände Gustava Månsdotter Gren till fängelset i Jönköping för att börja avtjäna sitt straff för lösdriveri. En månad senare blev hon frigiven. I fängelsets kyrkbok finns en rad uppgifter om Gustava. Hon var född 1788 i Hula i Ramkvilla socken, hennes föräldrar var valackaren Måns Ljungberg och Christina Carlsdotter, båda döda 1793. Hon hade bott hos diverse släktingar under sin uppväxt och inte fått undervisning, så hon kunde varken läsa eller skriva. Hon "säger sig vara änka efter en valackare Gren." Tidigare hade hon blivit häktad flera gånger för lösdriveri. Detta är vänstersidan i kyrkboken. På högersidan finns uppgift om hennes frigivning. Källa: Fångvårdsanstalten i Jönköping (F) DIIIId:1 (1847-1848), sidan 18. Bildkälla: Arkiv Digital.

Janne Carlsson från Glömminge på Öland frigavs den 15 mars 1888 från fängelset i Kalmar och var då 23 år. Han hade då avtjänat sitt straff på ett år och sex månader för andra resan stöld och inbrott. Hans frigivningsjournal med fotografi finns tillgänglig i Riksarkivets digitala forskarsal. Före fängelsevistelsen arbetade han som sjöman. Enligt journalen var han 164 cm lång och hans utmärkande kännetecken var: ”Har en förhårdning på högra kinden efter bulnad. Är mycket opålitlig och har i fängelset visat sig olydig och okynnig. Syns vara vådlig för allmänna säkerheten.” Bildkälla: Riksarkivet.

Fängelsehistoria

Från 1600-talet och in på 1900-talet användes häradshäkten, stadshäkten och kronohäkten även som fängelser för dem som dömts till kortare frihetsstraff eller till fängelse på vatten och bröd. Häradshäkten och stadshäkten låg som regel i anslutning till tingshusen. Från 1635 tillkom länsfängelser eller länshäkten i residensstäderna. I dessa häkten/fängelser förvarades både dömda och ännu inte dömda.

Kroppsstraff och böter var vanligast längre tillbaka i tiden, inte frihetsstraff. Fängelsestraff började tillämpas i mindre skala på 1600-talet men ökade i början av 1800-talet. Antalet fångar i Sverige var kring sekelskiftet år 1800 ungefär 1 000 men ett halvsekel senare hade antalet ökat till cirka 6 000. Böter som inte kunde betalas kunde omvandlas till fängelsestraff.

Fängelserna var både tvångsarbetsinrättningar och förvaringsplatser. Vissa fängelser fungerade som riksanstalter. Tidigare dödsdömda som i stället fått tidsbestämt straff fördelades på fängelserna i Malmö och Landskrona. Livstidsdömda, till exempel de som begått flera stölder, fördelades från och med 1825 på fästningarna Nya Älvsborg, Karlsten och Karlskrona.

Cellfängelser började byggas under första halvan av 1800-talet. Innan bodde och arbetade fångarna i stora logement. Så skedde i tukthusen i Stockholm och på fästningsfängelserna. Då blandades alla olika kategorier fångar, både mördare, tjuvar, bedragare och försvarslösa (det vill säga arbetslösa) i samma

salar. I cellfängelserna tillämpades antingen isolering i cell dygnet runt, eller arbete under tystnad i stora arbetssalar med måltider och sömn i cellen. Arbetet övervakades rigoröst. Malmö cellfängelse var det enda fängelset i Sverige där båda systemen tillämpades.

Många brott straffades med döden, en del brott som vi idag ser som ringa eller inte alls som brott. Egendomsbrott straffades hårt och upprepade stölder kunde i många fall ge livstids straffarbete eller till och med dödsstraff. Stölder ökade i tider av nöd och ökande sociala klyftor.

Arbetsinrättningar

Utöver de vanliga fängelserna fanns också arbetsinrättningar. Enligt tjänstehjonstadgan skulle varje arbetsför person kunna försörja sig. Detta gällde till 1926. Det var ett brott att vara arbetslös, vilket kallades att vara försvarslös, att inte ha laga försvar eller att vara lösdriverare.

Den som var försvarslös kunde gripas och skickas till en arbetsinrättning, ett fängelse med arbetsplikt. Arbetsinrättningar fanns på flera håll i landet, till exempel spinnhusen för kvinnor och arbetskompanier i Karlskrona och Vadstena för män. Till arbetsinrättningarna skickades också vanartiga personer och soldater som inte skötte sig, så länge de var arbetsföra. Den som inte var arbetsför men ansågs vanartig kom till en korrektionsanstalt.

Pionjärkåren var en arbetsinrättning och fanns under åren 1827–1842. De intagna fick bland annat vara med och bygga Karlsborgs fästning. 1842 inrättades kronoarbetares ersatte Pionjärkåren och tidigare arbetsinrättningar. De intagna i kronoarbetares byggde länsfängelserna i Falun, Gävle och Linköping och arbetade även vid bygget av Trollhätte kanal 1843.

Kvinnor i fängelse

Vid mitten av 1800-talet fanns tre rena kvinnofängelser i Sverige: på Norrmalm i Stockholm, i Norrköping och i Göteborg. Kvinnor satt också i fängelse på anstalterna ute i landet. På 1860-talet fanns i Sverige omkring 1 800 kvinnor i fängelse. 500 av dem fanns på Norrmalms spinnhus.

Straffångarna på Norrmalmsanstalten hade i allmänhet dömts för barnamord eller stöld medan arbetsfångarna var arbetslösa kvinnor. Detta var inte ett cellfängelse utan fångarna sov och arbetade i logementssalar. Liksom i mansfängelserna gällde även här stränga regler om tystnad och förbud mot kontakt fångarna emellan. Kvinnorna arbetade från tidig morgon till sen kväll, framför allt med textilhantverk.

Sjukdomar var vanliga i fängelserna, till exempel lunginflammation, tuberkulos, vattusot och skörbjugg. Var åttonde fånge dog i fängelse vid denna tid.

Delar av denna artikel är tidigare publicerad i *Släktforskarnas årsbok* 2016.

Eva Johansson
eva@evagun.se

Tema på Släktforskningens dag och ny handbok

Temat för Släktforskningens dag den 16 januari nästa år är "samhällets skuggsida i arkivens ljus". Det anknyter till den senaste handboken från Sveriges Släktforskarförbund, med titeln "Inlåsta".

Om publika arrangemang ordnas den 16 januari återstår att se, i skrivande stund förhindras det av risken för smittspridning av coronaviruset.

I boken "Inlåsta" guidas vi genom fängelse och anstaltsarkiv. Författare är Roddy Nilsson, fil dr och professor i historia, verksam vid Göteborgs universitet. Han disputerade med en avhandling om det svenska fängelse-systemet och är väl insatt både i dessa arkiv och andra anstalters arkivhandlingar.

En hel del handlar om fängelsearkiven (som du kan läsa om här intill) inklusive polisunderrettelser (se förra numret av *SmåDisigt*). Vi får också veta vilka lagar som gällde för till exempel laga försvar, lösdriveri och prostituerade.

Hospital, sinnessjukhus, barnhus, uppfostringsanstalter och alkoholanstalter ingår också i de institutioners arkiv som Roddy Nilsson skriver om. På dessa blev folk intagna och inlåsta med tvång.

Hospitalens och sinnessjukhusens arkiv finns på respektive landsarkiv. De patientrelaterade handlingarna består som regel av in-

skrivningsjournal och aktmaterial inklusive register för dessa. De kan också finnas i regionarkiven. En sökning i Nationella Arkivdata-basen ger besked.

I församlingsböckerna kan ibland finnas anteckningar om att en ung pojke skickats till ett skyddshem, som uppfostringsanstalter kallades. Även arkiven från dessa finns tillgängliga på landsarkiven.

Boken är lättläst och välstrukturerad och kan ge mycket kunskap åt släktforskaren som vill utforska de inlåstas förhållanden genom institutionsarkiven. Vi får både en orientering i system, sedvänjor och lagar och hur vi kan hitta till arkivhandlingarna.

Eva Johansson
eva@evagun.se

Den senaste handboken för släktforskare från Sveriges Släktforskarförbund handlar om fängelsearkiv och anstaltsarkiv.

Lidhults gamla kyrka blev nytt kapell

”Lidhults gamla kyrkogård har ett högt kulturhistoriskt värde som ödekyrkogård och kyrkplats. På kyrkogården bevaras de äldre gravarna och grundstenarna finns kvar efter den gamla kyrkan”, så skriver Ljungby pastorat på sin hemsida.

Även om jag som gravstensinventerare är intresserad av alla sorters gravstenar, var det grundstenarna som väckte mitt intresse. Här fanns alltså rötterna. Det var här den hade stått, Lidhults församlings gamla kyrka från 1721. Den som hade sålts och plockats ner 1879 och som många år senare byggdes upp igen och blev S:t Olofs kapell i Tylösand, Halmstad.

Lidhults gamla kyrkogård

Lidhults gamla kyrkogård ligger väster om den nya kyrkan och kyrkogården från 1879. Runt den äldre kyrkogården finns en kallmurad stenmur med två ingångar. Kyrkogården är sannolikt från 1500-talet eller äldre.

Utanför en av grindarna finns en mycket informativ skylt med foton på både den gamla kyrkan, klockstapeln och den gamla kyrkporten. Inne på kyrkogården finns en vack-

er klockstapel, ett stort träkors och ett tiotal gravar/gravstenar spridda i gräset, bland annat ett vackert järnkors. Mot ena muren står en rad med mycket gamla gravstenar lutade, mossiga och helt otydbara.

Vid träkorset finns en upphöjning som markerar platsen för koret i Lidhults gamla kyrka. Då den revs hittades ett gravkor med fem kistor och dessa finns kvar under den kvadratiske stensättningen. Bredvid det gamla koret finns en speciell gravsten rest 1904 och i inskriptionen står att den är rest på den plats där den avlidne är döpt och begravnen.

Kyrkorna hälsade varandra

Det var år 1721 som en träkyrka av liggande bilat timmer blev klar i Lidhult. Den användes fram till första söndagen i advent 1879. Många församlingsbor samlades då för att ta farväl av den gamla kyrkan och hälsa den nya välkommen. De gamla kyrkklockorna, som bar namnen ”Elisabeth och Kristina” ljöd först i fem minuter, varvid de nya klockorna ringde lika länge. Sedan ringde alla fyra klockorna tillsammans i fem minuter. Därefter tystnade de gamla klockorna för alltid.

Ovan: S:t Olofs kapell i Tylösand, Halmstad 2020.

Till vänster: Lidhults gamla kyrka 1721–1879. Foto från informationstavlan utanför ingången.

Ovan: Lidhults nya kyrka med Lidhults gamla kyrkogård till höger i bild.

Till vänster: Gamla mossiga gravstenar står lutade mot den ena muren i Lidhult.

Den första gudstjänsten i Lidhults nya kyrka hölls av komminister Wilhelm Palmgren. Det dröjde sedan till midsommardagen 1880 innan kyrkan och begravningsplatsen invigdes av den nyutträdde biskopen i Växjö stift, Johan Andersson.

Lidhults gamla kyrka såldes på auktion tillsammans med det mesta av kyrkans inredning och utsmyckning. En bonde i Prosteköp, Lidhult, använde en stor del av virket för att bygga ett nytt boningshus. När kyrkan skulle rivras spände spegelfabrikören och bonden Johannes Svensson i Ramnaryd för häst och vagn och körde till Halmstad för att hämta en fotograf. De foton, både exteriört och interiört som togs då, kom senare att bli mycket betydelsefulla vid återuppbyggnaden.

En dröm som gick i uppfyllelse

Det hela började en januarikväll 1931. Landsantikvarien i Halland Erik Salvén skulle hålla ett föredrag i Lidhult. Han tog tåget, Bolmenbanan, och var ute i god tid. Under väntetiden gick han till Björkhaga pensionat för att få en kopp kaffe och där fick han höra talas om församlingens gamla 1700-talskyrka som sålts till en bonde i byn Prosteköp.

De gamla brädorna hade använts som virke

för att bygga ett bostadshus och det berättades att det fortfarande fanns spår efter den gamla kyrkan i huset. Doktor Salvén hade blivit mycket intresserad och han lyckades ordna skjuts med en av byns bilar för att se detta med egna ögon och han blev inte besviken. Uppe i vindens halvmörker såg han hur gamla bemålade bräder hade använts som byggnadsmaterial och fogats samman utan inbördes ordning. Förutom målningar under tapeterna i köket, fanns det en stolpe i svinhuset och en kyrktupp på grannens gård som också kommit från den gamla kyrkan.

De grävde lite på den gamla kyrkogården och fann grunden till kyrkan. Det föddes en dröm om att hitta delarna till kyrkan och bygga upp den igen. Erik Salvén var mycket upphetsad och visste vad han ville.

En lång, tidskrävande och mycket kostnadskrävande resa började. Efter mer än 18 år invigdes S:t Olofs kapell i Tylösand i Halmstad. Tack vare Johannes Svenssons foton hade kyrkan byggts upp och inretts så att den nästan blev identisk med den gamla kyrkan. Landsantikvarie Erik Salvéns dröm hade gått i uppfyllelse.

I *Hallandsposten* hade invånarna kunnat följa tillskapandet av S:t Olofs kapell. Tidigt

Interiörer i S:t Olofs kapell som nästan är identiska med Lidhults gamla kyrka.

1947 kunde de läsa att nu var tomfrågan löst. Den 29 juli 1947, på Olofsdagen, lades i hållande regn den första grundstenen till kapellet. Den 16 september 1949 kunde de läsa att nu var S:t Olofs kapell under tak och att arbetet gick raskt framåt. I Danmark pågick en insamling till en kyrkklocka som skulle skänkas till kapellet. Av S:t Olofsbilderna som hade återfunnits på Sorö Akademin i Danmark, gjorde nu Kaj Ren Hansen en avgjutning. Veckan därefter berättades att kyrkoskulptör Sven Segervalls altartavla var återskapad.

Invigning av S:t Olofs kapell

S:t Olofs kapell invigdes söndagen den 3 september 1950. Hallands Regementes Musikkår spelade och besökarna tågade i procession under psalmsång in i kapellet.

Efter gudstjänsten gav Erik Salvén en kort historik om hur kapellet hade skapats. Under dagen hade stadstrafiken satt in extrabussar från Stora Torg ut till Tylösand. Det fanns högtalaranläggning på tunet som gjorde att allmänheten kunde ta del av invigningen och högmässan. En klockstapel uppfördes väster om kapellet och på midsommardagen 1952 var det åter dags för invigning. I klockstapeln fanns Prins Bertils klocka och Dronning Ing-

rids klocke. Prins Wilhelms specialskrivna psalm finns ingraverad i den svenska klockan.

Lidhultsdagen i S:t Olofs kapell

Den första Lidhultsdagen firades den 4 juli 1955 efter initiativ av kyrkoherde Sven Collander. Till dessa gudstjänster kommer präst, övrig personal samt församlingsbor från Lidhult för att fira sin gamla kyrka.

Den flitigaste deltagaren i Lidhultsdagen är förre kyrkvaktmästare Ingvar Bertilsson som har deltagit 57 gånger. Hans intresse var väckt redan 1950 då han kommit tillsammans med sina föräldrar i taxi från Lidhult för att vara med om invigningen.

Genom dop, konfirmation, bröllop och begravningar i S:t Olofs kapell följs människor genom hela livet, precis som det tidigare gjorts i Lidhults gamla kyrka. Då var det klockorna "Elisabeth och Kristina" som var sammankallade men från midsommardagen 1952 har Prins Bertils klocka och Dronning Ingrids klocke tagit över denna funktion i S:t Olofs kapell.

Text och foto: Siv Bergenek
siv.bergenek@gmail.com

Om att forska i mer än kyrkböckerna

Kyrkoarkiven innehåller mycket mer än husförhörslängder och böcker med uppgifter om födda, vigda och döda. Nu har släktforskarna Anna-Karin Westerlund och Markus Gunshaga skrivit en ny handbok för släktforskare om detta, med titeln "Kyrkoforska".

I boken berättar de om kyrkans organisation genom tiderna, kyrkolagen 1686, om präster och klockare och mycket annat. Ett kapitel ägnas åt likpredikningar och ett år epitafer (minnestavlor över de döda, placerade inne i kyrkorna).

Långt före kyrkolagens tid hade biskopen Johannes Rudbeckius i Västerås i början av 1600-talet förespråkat att uppgifter om församlingsborna skulle föras in i kyrkböcker. Detta utmynnade så småningom i en ny kyrkolag 1686 och från denna tid kommer de flesta av de äldsta bevarade kyrkböckerna. Men ännu äldre finns i enstaka kyrkoarkiv.

Sockenstämmoprotokollen ingår i kyrkoarkiven och kan vara till stor nytta för släktforskare. Här finns till exempel fattigvårdsärenden som berör de enskilda sockenborna. Handboken tar också upp var du hittar information om präster, klockare och socknarnas barnmorskor.

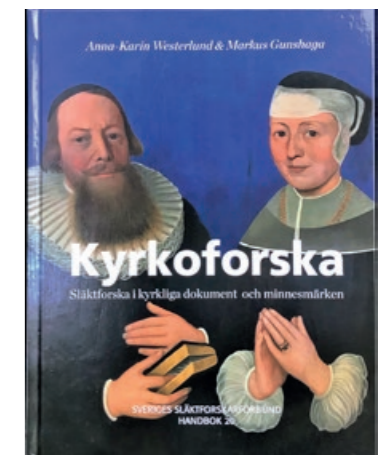
Domkapitlens arkiv kan också vara intressanta. Dessa fungerade som domstolar för mål om bland annat äktenskap och trolovning och utfärdade så kallade skiljobrev vid skilsmässor. I boken går författarna igenom vilka handlingar domkapitlens arkiv innehåller.

Något som kan säga mycket om enskilda personer, framför allt om högre ståndspersoner, är likpredikningar och epitafer. Många likpredikningar har tryckts och bevarats. I dessa beskrivs den dödes födsel, liv och död och syftet var att vara tröstande för de anhöriga. Det var därmed de goda sidorna hos den döde som lyftes fram. Den del som innehåller personuppgifter om den döde kallas personalia och kan också förekomma som dödböcker i de digitaliserade kyrkoarkiven.

Epitafer är påkostade och utsmyckade minnestavlor över döda i våra kyrkor och gäller framför allt de mer förmögna i samhället. Här kan finnas en hel del personuppgifter, både om den döde och dennes familj.

Sammantaget ger boken en introduktion till mycket kyrkorelaterat material som släktforskaren kan ha god nytta av.

Eva Johansson
eva@evagun.se

En ny handbok för släktforskare från Sveriges Släktforskarförbund handlar om forskning i kyrkorelaterade arkiv vid sidan om kyrkböckerna.

Sökbara register utökas

Släktforskningen påverkas av corona och gällande restriktioner på flera sätt. När corona kom i våras fick Arkiv Digitala fotografier sluta fotografera arkivhandlingar på landsarkiven och andra arkivinstitutioner, så produktionen av nya bilder har stoppats tillfälligt.

Om detta berättade Niklas Hertzman vid ett digitalt informationsmöte ordnat av Sveriges Släktforskarförbund i september.

I stället har Arkiv Digitala personal ägnat

sig åt att utöka de sökbara registren. Register över innehållet i ministerialböckerna (födda, vigda och döda) har nu uppdaterats, främst för åren 1800–1840. Det gäller inte alla län och inte alla socknar men information om vad som ingår finns hos Arkiv Digital. Bland annat vigda i Jönköpings län ingår

Även bouppteckningsregistret har byggts ut med många sökbara poster.

Äldre tiders brott och straff förklaras

Går vi till 1600-talet är det betydligt vanligare att hitta släktingar i domboken än vad det är idag. De flesta av oss som släktforskar har stött på dem, de gamla släktingarna som dömdes för något brott. I många fall var det sådant vi idag inte längre ser som ett brott, som till exempel otrohet, gräl med grannarna eller häxeri och trolldom.

Domböckerna kan kännas svåröppnbara för släktforskaren. De är tidskrävande att hitta uppgifter i och du behöver knäcka koden för att tolka skrivarens handstil. Det har Daniel Johnsson i Vimmerby gjort och skrivit en bok om vad de äldre domböckerna i Sevede härad kan berätta om den tidens sockenbor, på 1600- och 1700-talen.

Boken har titeln ”Sevede härad – Ur Kalmar läns historia” och finns att köpa i bokhandeln.

Olovlig beblandelse

I boken presenterar författaren en stor mängd fall från domböckerna. Ett från 1723 gäller Erik Jönsson och Lisbeth Larsdotter från Frödinge socken. De ställdes inför tinget för brotten lägersmål och olovlig beblandelse, 19 och 22 år gamla. Båda var ogifta och Lisbeth hade blivit gravid.

Inte nog med att de hade idkat sex före äktenskapet, Lisbeth var dessutom halv-syster till Eriks mor och det sågs som incest, vilket var belagt med dödsstraff. Med så nära släktskap var det otänkbart att de skulle kunna vara ett par.

Båda dömdes till döden, trots släktingars vädjanden, och fallet gick därför vidare till Göta hovrätt. Där föreslogs en mildare dom men av-

görandet gick till kungen Fredrik I. Det slutliga straffet blev inte döden men nog så hårt ändå: 40 par spö, kyrkoplikt och förvisning från länet, kanske från landet.

Erik förekommer tidigare i domboken, i en tvist med sin äldre bror Per om fädernegården. Här framkommer att de också hade systerkonen Lars Jönsson i Blackstad, Anders Jönsson i Ryssby och Karin Jönsdotter i Solhult samt att deras far hette Jöns Jönsson.

Brott och straff

Även om du inte har släkt i Sevede härad är boken intressant, eftersom författaren förklarar en hel del om vad som gällde för dåtida människors samhällsliv i fråga om brott och straff. Det handlar alltså inte bara om enskilda rättsfall från Sevede härad utan snarare används dessa som belysande exempel.

Rättsfallen visar oss så mycket av mänskligt liv, hur lika de var oss trots att det gått 300–400 år.

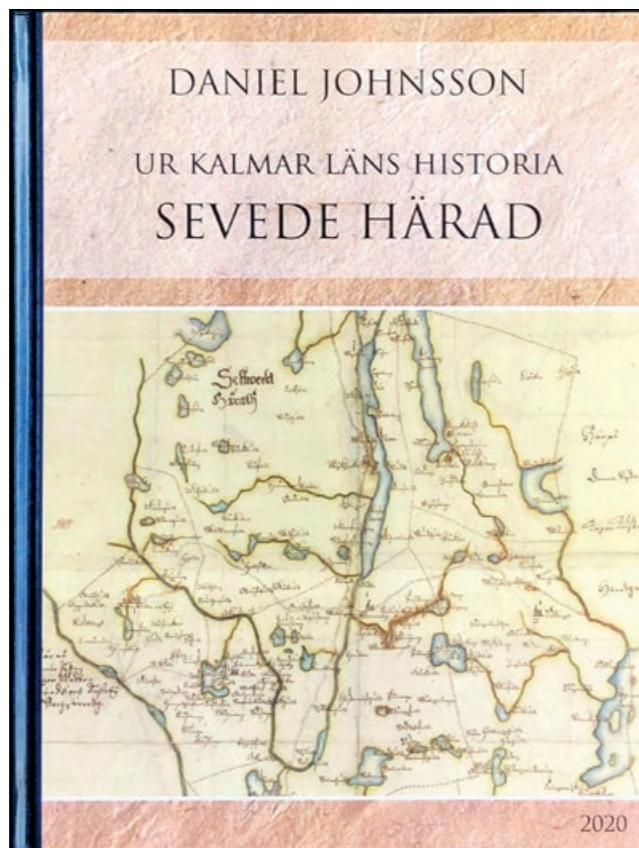
Vi får också veta en hel del om vilka straff som förekom, många av dem ofattbart grymma, hur det kunde vara att sitta häktad eller i fängsligt förvar och den allmänna bristen på humanitet som gällde vid rättskipning.

Daniel Johnsson har gjort en stor insats i att sprida de vanliga människornas historia, dem som vi hittar i kyrkböckerna och i domböckerna men inte i vår historieskrivning.

Daniel Johnsson är en erfaren släktforskar och medverkar regelbundet i *Smådisigt*.

Daniel Johnsson är en erfaren släktforskar och medverkar regelbundet i *Smådisigt*.

Eva Johansson
eva@evagun.se

Daniel Johnssons nya bok.

Redaktörens spalter

Coronatiden fortsätter efter en viss lättnad under sommaren. Då har jag kunnat träffa barn och barnbarn semester-tid och utomhus. En lättnad, det måste jag säga. Nu har läget förvärrats igen, åtminstone för oss med familjemedlemmar i Stockholm och i flera andra delar av Sverige.

Ja, det är ju inget att göra åt, bara gilla läget och göra vad man kan för att minska smittrisen. Hålla avstånd, sprita händerna efter butiksbesök, hålla kontakt digitalt och vad man mer kan göra. Vi får framför allt glädja oss åt vår släktforskning nu i vinter.

Det som corona fört med sig är digitala möten i stället för föreningsmöten och släktforskar dagar. Jag vet att det är många fler släktforskare än jag som numera känner sig hemma med både Zoom och Google Meet och vågar vara med i videomöten. Vi har inget val om vi ska kunna hålla kontakten, till exempel i en föreningsstyrelse eller i en pågående kurs. Så vi får allt lära oss, och jag tycker att det har gått bra.

I början kändes det konstigt att sitta framför datorns kamera och tala med folk som jag bara ser på min skärm, men efter flera digitala styrelsemöten och digitala föredrag i vår lokala släktforskarförening börjar det kännas gammalt och vant. En utveckling. En ny möjlighet.

I höst har det hållits en digital släktforskar-mässa en helg, med massor av digitala föredrag. I slutet av oktober ordnade Genealogiska Föreningen tillsammans med bland annat DIS en digital släktforskar dag. Detta är det nya, och det kommer mer, det är jag säker på.

Snackat på Zoom

Något som detta också fört med sig är att jag för första gången har pratat med en avlägsen amerikansk släkting borta i New York. Hon heter Pam Andersson och vi har gemensam släkt långt ner på 1700-talet i Halland. Hennes morföräldrar utvandrade och hon har kontakt med många svenska mer eller mindre avlägsna släktingar.

Periodvis har vi chattat mycket via meddelanden på Facebook, för hon är mycket social

och en engagerad släktforskare. För ett tag sedan undrade hon om vi skulle ta ett snack på Zoom i stället. Javisst! Så klart!

Det blev över en timmes pratstund och mycket givande. Att ringa till varandra har vi aldrig övervägt, men ett digitalt videomöte så här, det är något helt annat. Hon satt hemma i isolering sedan lång tid tillbaka och jobbar mest hemifrån. Precis som vi håller hon sig mest hemma, handlar sena kvällar när kunderna är få, och beger sig ut i en park när hon behöver luft och motion. Så lika det kan vara, och ändå så annorlunda.

Amerikaner är ju mycket mer öppna än vi om sina politiska preferenser så vi talade en hel del om Trump och USA:s problem. Pam är demokrat. Jag har andra amerikanska släktingar, fyrmänningar till mig, som är hängivna republikaner och som varit aktiva i Trumps valkampanj, både i år och 2016. Men de är inte i samma släktgren. Ändå är detta ganska vanligt, att de politiska åsikterna går isär i samma släkt och till och med splittrar familjer i dessa tider. Inte blev det lättare med det val som nyss hållits.

Berikande kontakter

Hade jag inte släktforskat hade jag inte haft någon kontakt med amerikanska släktingar, förmodligen inte ens känt till att de finns. Tänk vad släktforskning kan leda till! Jag är så glad för sådana kontakter, som berikar mitt liv.

Räknar jag på fingarna så är det elva personer, kanske några till som jag bara haft tillfällig kontakt med. Det är allt från tremänningar till sjumänningar. Några är nära släkt med varandra, andra är inte det.

De flesta kommer från min morfars släktgren, han hade två mostrar som emigrerade med sina familjer. En är barnbarn till min fars morbror som utvandrade 1911. Två är aktiva mormoner och är mycket aktiva släktforskare, de har jag haft mycket utbyte med och även träffat för några år sedan.

Men det är inte alla som vill ha kontakt och det är inte mer med det. Några har delat med sig av mycket släkthistoria, andra har svarat kortfattat på mina frågor. Jag är glad för det jag fått veta och för det utbyte kontakterna lett till.

Eva Johansson
eva@evagun.se

Avsändare:

Föreningen DIS-Småland
c/o Eva Gröön
Skälsbäck Norrgården 107
579 94 FAGERHULT

B

SVERIGE

PORTO BETALT

God Jul!

Den här familjens julfirande i Östersand i Vetlanda förevigades av fotografen William Holmqvist för ganska länge sedan. Vilket år detta skedde är okänt. Att döma av kläder och inredning kan det kanske vara någon gång på 1930-talet.

Personernas namn är också okända. Känner du igen dem så hör gärna av dig till redaktionen!

Fotografierna kom så småningom till Vetlanda Museum och kan ses i den digitaliserade bildsamlingen på www.digitaltmuseum.se.

Med detta önskar vi alla medlemmar och läsare en riktigt **God Jul!**

